

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
ראשון

היכל
שמיני

מאמר
ארשב"נ – תר"ץ

מכבוד קדושת

אדמו"ר יוסף יצחק

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות ששים וארבע לבריאה

מוקדש

לחיזוק ההתקשרות לנשיאנו

כ"ק אדמו"ר זי"ע

ולזכות

הרה"ח ר' אברהם אליעזר הלוי וזוגתו מרת פעשע לאה שיחיו קליין

הרה"ח ר' שמעון וזוגתו מרת אסתר שיחיו גאלדמאן

הרה"ח ר' משה הלוי וזוגתו מרת מנוחה קריינדל

בניהם ובנותיהם

הרה"ח שלמה הלוי וזוגתו מרת חנה, ובתם רחל

מרת זיסי ובעלה הרה"ח אהרן משה גראַסבוים,

ובנותיהם חי' מושקא וחנה מרים

מרת חנה ובעלה הרה"ח שניאור זלמן שפירא,

ובניהם מנחם מענדל וחיים צבי הירש

הרה"ח יוחנן הלוי וזוגתו מרת אסתר יהודית, ובתם מושקא

חי', שמואל זנוויל הלוי, מושקא

שיחיו לאורך ימים ושנים טובות

קליין

עבד עטופא לכל צלותין דעלמא ולא עאלין עד דצלותא דילי עאלת וקוב"ה אמר יתעטפון כל צלותין וצלותא דא תיעול לגבאי, וזהו מעלת תפלת עני שהוא בלב נשבר. והנה בר"ה הוא המשכת החיים ושפע ברכה בבני חייא ומזוני על כל השנה הנה לזאת העבודה בר"ה הוא בלב נשבר ונדכה לקבל עול מלכותו ית, וזהו כל שנה שהיא רשה בתחלתה, דכאשר ישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים בלב נשבר מתעשרת בסופה, בסוף התפלה, דזהו שאמר ר"י סופה שיש לה אחרית, דאחרית הוא בחי' כתר והיינו שממשיך בחי' כתר, שיהי' הרצון בעולמות ויהי' המשכת השפע בשפע ברכה גם בחיים בשרים. וזהו כי תהי אתם ארץ חפץ דנשיי הם הארץ הראוי' לזריעה, והנה כשם שהארץ הגשמי הגם שהיא ראוי' לזריעה דכח הצומח להצמיח כל פרי הוא בארץ דוקא, ומ"מ הנה בכדי שתתן הארץ את יכולה בפרי טוב, הוא ע"י הקדמת החרישה וזריעה טובה, שבאה בעבודה ויגיעה גדולה, הנה כמו"כ הוא ברוחניות דיהי ארץ חפץ הוא דוקא ע"י עבודה ויגיעה בהתבוננות בהעמקת הדעת עד שמגיע לבחי' תשובה עילאה דזהו עולה של תשובה. וזהו ארשב"נ כו' עולה של תשובה, דההכנה אל התשובה הוא מענין התשובה עצמה ואינו דומה לעול מצות⁸². ודוד הקים עולה של תשובה בחי' תשו"ע. והוא ע"י עבודתו דהגם שהי' מלך ובעל יכולת להנקם הנה מלבד זאת שהי' חסיד והעביר על מדותיו הנה עוד זאת קרא עצמו עני שהו"ע לב נשבר ונדכה עיי"ז מגיעים למדרי' תשובה עילאה. וזהו נאם הגבר הוקם על, ומזכיר כאן שם גבר ולא השמות דאדם ואיש, דהנה תואר אדם מורה על המוחין, ותואר איש מורה על המדות, שכל זה הוא תפלת עשיר, והם מעלות גדולות בגילויי אורות, אבל להגיע לעולה של תשובה שהוא בחי' תשו"ע הוא ע"י תפלת עני, וזהו שם גבר ל' התגברות שמתגבר על עצמו ושופט א"ע כו' כנ"ל הנה עיי"ז דוקא מגיע לבחי' תשו"ע. וזהו כל שנה שרשה בתחלתה שמשפיל א"ע בתחנונים ואמירת תהלים והעיקר לייקר כל רגע ממש שלא תלך בלא תורה ותפלה (ותהי' גם מחשבתו דבוקה באותיות דתורה ותפלה) הקב"ה מגביהו להשפיע רוב טוב בעילוי רב.

קיצור. יבאר במעלת תפלת עני שלמעלה מכל התפלות, ובר"ה צריכי' להמשיך חיות חדש גם בחיים בשרי' צריכים להיות במדרי' רש, ודוד הקים עולה של תשו, דהגם שהי' מלך ברוממות וחסיד במציאות אמיתי, מ"מ הי' במדרי' עני ולב נשבר ונדכא, ונזכר שם גבר המורה על התגברות דוקא.

ענינים. (י) עולה של תשובה היא תשו"ע.

ב"ה.

פתח דבר

לקראת ש"פ תצא, י"א אלול, הננו מוציאים לאור את המאמר ד"ה א"ר שמואל בר נחמני כו' אשר לכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע מש"פ נצבים ת"ר צדיק ריגא (הנדפס בספר המאמרים קונטרסים ח"א קיח, א ואילך).

בהוצאה זו הוגה המאמר בהשוואה לגוכתי"ק, וכן ניתוספו הקיצורים והענינים מגוכתי"ק*.

*

לחביבותא דמילתא בא בסוף הקונטרס פאקסימיליא של ה"יאר נתיב" של שני מאמרים האחרונים של מאמרי ת"ר צדיק.

*

לתועלת הלומדים באו בשולי הגליון מראה מקומות וצינונים – נערכו ע"י הרה"ת ר' אהרן לייב (בהרשד"ב) שי' ראסקין.

מערכת „אוצר החסידים“

עש"ק תצא, ה'תשס"ד
ברוקלין, נ"י.

(* בהזדמנות זו אנו פונים לכל לומדי ומעייני המאמרים, שבאם יש להם הערה או תיקון טעות וכיו"ב נא לשלחם לספריית אגודת חסידי חב"ד 770 איסטערן פארקוויי, ברוקלין, נ"י. או בדואר אלקטרוני: info@lahak.org כדי שנוכל לתקנם בעת הדפסת הספר.

את הירידה העצומה הוא ע"י העבודה דתפלה שזהו הטעם⁷⁴ מה שבתפלת שמו"ע דוקא אומרים סלח לנו אבינו כי חטאנו, דלכאו' א"מ מפני מה אומרים זה בשמו"ע שהי' מהנכון לומר כן קודם התפלה, שהרי אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש⁷⁵ שהוא הכנעה ושפלות⁷⁶, וקודם שמתחיל להתפלל הנה אז הוא הזמן שיתודה על חטאיו, וא"כ למה אומרים סלח לנו בתפלת שמו"ע דוקא, אך הענין הוא דקודם העבודה דתפלה דרך איש ישר בעיניו⁷⁷, שמאחר שאינו עושה עבירה בפו"מ וגם עוד מקיים מצות, ה"ה בעיני עצמו נחשב לצדיק גמור, אבל ע"י העבודה דתפלה דתחלתה בהודאה, הודו לה' קראו בשמו שמתחיל להודות הגם שאינו מבין, ואח"כ ע"י פסוד⁷⁸ בהתבוננות, כי כל הדצ"ח מברכים ומשבחים, אז הנה בברכות ק"ש כשמתבונן בשרשו ומקורו איך שגם שרש ומקור הנה"ב ג"כ בטל לאלקות, הנה ע"י מתעורר בנה"ב ג"כ בחי' ביטול, ולכל הפחות שלא תעכב את נפשו האלקית, ואז יוכל למס"נ בק"ש באמרו⁷⁹ הוי' אחד⁸⁰, ואחרי אשר פועל ישועות בנפשו שיוכל לבא לידי רצון פשוט להכלל בהוי' אחד הסוכ"ע, אזי רואה איך שהוא רחוק מאלקות בתכלית, לכן הנה בתפלת שמו"ע אומרים סלח לנו דבכדי להרגיש את הריחוק העצום הוא ע"י העבודה בתפלה.

קיצור. כשיתבונן האדם במעמדו שגרוע מעני היותר גדול, כי נשמתו מאצי' וירדה פלאי' וגם הנה"ב שרשו מפני שור שבמרכבה שאומר שירה, מונע גם את הנה"א, הנה ע"י העבודה בתפלה נרגש זה בפנימיות ולכן סלח לנו אומרי' בשמו"ע דוקא.

ענינים. ח) ההרגש דשפלות עצמו ורחמנות נפשו הוא בתפלה. ט) סלח לנו אומרים בשמו"ע.

וזהו כל המשפיל א"ע לתבוע מעצמו כל הענינים הלא טובים ומנבל א"ע להיות נבזה בעיניו נמאס כנ"ל הנה סופו להתנשא, היינו דע"י התפלה מעומקא דליבא הנה סופו להתנשא להיות דתפלתו הוא כמו תפלת העני שמגעת למעלה מכל התפלות וכדאי' בזח"ב⁸¹ כל צלותא דישראל צלותא, וצלותא דעני עילאה מכולהו, ובזח"ג⁸¹ אי' תפלה לעני כי יעטוף, כי יתעטף מבעי לי, מאי כי יעטוף, אלא איהו

74) ראה גם תו"א הוספות לפ' תשא קיא, ג ואילך. ספר המאמרים תרכ"ז ע' רנ ואילך. תרע"ח ותרכ"ב שבהערה 66.

75) ברכות רפ"ה.

76) ראה פרש"י ברכות שם. וראה ספרי המאמרים תרע"ח ותרכ"ב שם. וש"נ.

77) ע"פ לשון הכתוב – משלי כא, ב.

78) ואתחנן ו, ה.

79) ראה זהר ח"ב קיט, א. ח"ג לג, א. שו"ת הרשב"א ח"ה סנ"ה. פע"ח שער הק"ש פי"ב. ב"ח לטור או"ח ר"ס סא. אוה"ת ואתחנן ח"ו ע' ברמג ואילך. בתוס' קיצורים והערות – אוה"ת תרומה ע' אשטו ואילך. ס"ע אשנו ואילך. ספר המאמרים תרכ"ט ע' רו. ד"ה והחיות רצוא ושוב תרצ"א.

80) פו, ב.

81) קצה, א.

קיצור. לית מח' תפיסא ב"כ, דלוה מה שחכ' אינו מגיע, הנה נתפס ברעו"ד, ועי' קריאה מן המיצר אז ענני במרחב. וזהו כי יעטף כמו בהתעטף עלי רוחי לזאת מגיע עד רום המעלות.

ענינים. ז) כשהקריאה מן המיצר אז נעשה מרחב.

והנה זאת היא עבודת האדם לעורר לבו בעבודתו בתפלה, דתפלתו תהי' מקירות הלב עי' תפלת העני, והוא עי' ההתבוננות במעמדו ומצבו בתורה וקיום המצות שהוא עוד פחות וגרוע מהעני היותר גדול בגשמי, והיינו דלבד זאת מה שישים אל לבו כל עניניו הלא טובים כמו שהם באמת וכפי שידע אינש בנפשי' בכל פרטי עניניו גם בהרהורים שונים, וענינים לא טובים פנימיים שמכוסה מבנ"א, שרק מבנ"א ובעוה"ז שהוא עולם השקר⁶⁵ הוא מכוסה, אבל הוא בעצמו יודע זאת, הנה לבד זאת הרי ישפיל א"ע ביותר והיינו לתבוע מעצמו, מאַנען בא זיך על כל הרהור וענין לא טוב, און משפיל און מבזה זיין זיך אַליין בפנימיותו עד שיהי' נבזה בעיניו נמאס בתכלית המיאוס, הנה עי' ישר לבבו בקרבו ויתעורר בהתעוררות אמיתי, ואז תהי' תפלתו כדבעי ותקובל ברצון, דהנה⁶⁶ ארו"ל (עירובין ד"ג ע"ב) כל המשפיל עצמו הקב"ה מגביהו, וארו"ל (ברכות ס"ג ע"ב) כל המנבל עצמו על דברי תורה סופו להתנשא, והיינו כשהוא משפיל ומנבל א"ע להתמרמר על ריחוקו מה, כי יודע הוא בנפשו עוצם ריחוקו מה' והוא דכאשר מתבונן במה שאומרים⁶⁷ נשמה שנתת בי טהורה היא, דרש המשכת נשמתו הוא ממדרי' דאצי⁶⁸, ומשם נסעה וירדה⁶⁹ פלאים⁷⁰ נפשו האלקית להתלבש בגוף גשמי, שמתחלה הרי נשמתו היתה עומדת באהוי"ר וכמ"ש⁷¹ חי ה' אלקי ישראל אשר עמדתני לפניו, שהיתה עומדת באהוי"ר ודבוקה בהוי' אחד, וגם נפשו הבהמית נלקחה מפני שור שבמרכבה העליונה⁷², דגם הם עומדים ברום עולם ומשמיעים ביראה ואומרים קדוש וברוך, וכאשר הנשמה מתלבשת בגוף, הנה הנה"ב דרש שרשו הוא מפני שור שבמרכבה, הנה לא די מה שהיא עצמה איננה חפצה להכלל בה' אחד, אלא עוד היא מקררת את הנה"א שיומשך אחר תענוגים גשמיים, ולשכוח על הוי' אחד דאיהו ממכ"ע ואיהו סוכ"ע ולית אתר פנוי מיני⁷³ שזהו ירידה גדולה במאד. אמנם כדי להרגיש (פיהלען)

(65) ראה פסחים נ, א.
 (66) ראה גם ספר המאמרים תרע"ח ע' צד. תרצ"ב ע' שנב.
 (67) ברכת „אלקי נשמה“ (ברכות ס, ב).
 (68) ראה סידור האריז"ל במקומו. פרי עץ חיים שער הברכות רפ"ז. לקו"ת פ' ראה כו, א.
 (69) ביאור הלשון „משם נסעה וירדה“ על ירידת הנשמה למטה – ראה ספר המאמרים תרנ"ח ע' סע קמא ואילך. וראה אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ג ע' שצ ואילך. ספר השיחות תרצ"ו ע' 13.
 (70) ע"פ איכה א, ט.
 (71) מלכים"א יז, א. וראה זח"ג סח, ב. ועייג"כ זח"א רלג, ב. וראה בארוכה לקוטי שיחות חכ"ה ע' 147 הערה 53.
 (72) ראה עץ חיים שער נ (שער קיצור אבי"ע) פ"ח. תו"א תולדות יח, א. מגילת אסתר צ, ב. לקו"ת ויקרא ב, ב.
 (73) תקו"ז תנ"ז (צא, סע"ב).

בס"ד, ש"פ נצבים, ת"ר צדיק, ריגא

א"ר שמואל בר נחמני א"ר יונתן מאי דכתיב נאם² דוד בן ישי ונאם הגבר הוקם על נאם דוד בן ישי שהקים עולה של תשובה, וצ"ל מהו עולה של תשובה, דהנה בתדב"א איתא (הובא בילקוט³) מלמד שקבל עליו עול תורה ועול מצות. דבתומ"צ שייך הענין דקבלת עול תומ"צ שהיא ההכנה אל הפועל, דההכנה של לימוד התורה וההכנה לקיום המצוה הרי אינם עדיין הפועל, אבל בתשובה הרי ההכנה עצמה הוא הפועל וא"כ מהו עולה של תשובה והנה מכללות הענין מובן דעולה ש"ת⁴ הוא מדרי' גבוה, א"כ למה מזכיר בזה שם גבר דוקא, דהנה נודע דבתוארי המדבר הרי יש ד' שמות, אדם, איש, אנוש, גבר, דשם אדם הוא המשובח שבכולם, וא"כ בעולה של תשובה שהיא מדרי' גבוה למה מזכיר שם גבר ולא שם אדם שהוא המשובח בכולם⁵. אך הענין הוא דהנה נש"י נקראים בשם ארץ חפץ⁶ כמ"ש (מלאכי י¹⁰) ואשרו אתכם כל הגוים (כמ"ש⁷ ברוך תהי' מכל העמים, מדרש ילמדנו⁸) כי תהיו אתם ארץ חפץ אמר ה' צבאות, ופרש"י ארץ שחפצי בה, והיינו דכשם שהארץ הוא מקום הזריעה, דכשזורעים גרעין מצמיח בתוס' וריבוי כך ישראל הם ארץ חפץ להצמיח ולהמשיך גילוי רצה"ע בקיום התומ"צ וכתוב (דברים י"א¹³) ארץ אשר ה"א דרש אותה, תמיד עיני ה"א בה מרשית השנה ועד אחרית שנה,

(1) מאמר זה נדפס בקונטרס יו"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"א קיח, א ואילך). בהוצאה זו ניתוספו מ"מ הערות ע"י המו"ל.
 ב,יאר נתיב" למאמר זה כותב רבינו: „היסוד בענין משפיע ומקבל, וטענות העני, לוקח מהדרוש, תקנו תרכ"ז [ספר המאמרים תרכ"ז ע' תכח ואילך] בביאור עצמי, וסידור הענין בכללות. ונכ" [ונכתב].
 ד"ה תקעו הנ"ל – מיוסד על אוה"ת דרושים לראש השנה ע' אשצא ואילך. וראה גם תקעו תשח"י (ספר המאמרים תשח"י ע' 261 ואילך. תורת מנחם התוועדויות תשח"י ח"א ע' 3 ואילך).
 בגותיק"ק כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ ב,ספר הקיצורים והענינים מהדרושים שנאמרו בעוה"י מש"פ נצבים תרצד"יק, כסדרן, בשנת תרצ"א הבע"ל, „גרשם: „א"ר שמואל בר נחמני, נאום הגבר הוקם על, ובו ד' פרקים, ועניניו עשר. – נעתקו לקמן במקומם.

(2) שמואל"ב כג, א.

(3) מו"ק טז, ב. ע"ז ה, א.

(4) ריש פרק ב.

(5) שמואל"ב עה"פ (רמז קסה).

(6) – של תשובה.

(7) זח"ג מח, א. וראה לקו"ת שה"ש כה, א ואילך. ד"ה רבי אומר שנה זו (תר"ץ).

(8) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שם. בכת"ק: מכולם.

(9) ראה ספר השיחות תרצ"ו ע' 41. וש"נ.

(10) פסוק יב.

(11) עקב ז, יד.

(12) הובא בילקוט שמעוני מלאכי עה"פ (רמז תקצ).

(13) פסוק יב.

וארז"ל (ר"ה ט"ז ב') א"ר יצחק כל שנה שרשה בתחלתה מתעשרת בסופה שנא' מרשית השנה, מרשית חסר כתיב, ועד אחרית סופה שיש לה אחרית, ופרש"י שרשה מתחלתה שישראל עושין עצמן רשין בר"ה לדבר תחנונים ותפלה כענין שנא' (משלי י"ח) תחנונים ידבר רש, והיינו דע"י העבודה בר"ה בתחנונים ובהכנעה להיות נשבר ונדכה כעני ואביון אז הנה סופה שיש לה אחרית ע"ד מ"ש⁵⁵ ואחריתך ישגא מאד וכתיב⁵⁶ ויש תקוה לאחריתך כי אחרית עם הכולל גימטריא כת"ר⁵⁷ וכתר הוא בחי' רצון והיינו דאז ממשכיכים גילוי הרצון בעולמות, שממשיכים אור וחיות פנימי על כל השנה. דהיוצא מזה הוא שבר"ה צריכים להיות בבחינת ומדריגת רש, וצ"ל למה הוא כן, ומהו המעלה בזה. דהנה נושא הענין הוא דדוקא ע"י שעושין עצמן רשין כעניים מרודים ר"ל הנה אז דוקא יש לה אחרית שהוא גילוי בחי' כת"ר. אך הענין הוא, דהנה כתיב⁵⁸ תפלה לדוד הטה ה' אונך ענני כי עני ואביון אני, הרי דענין העניות והאביונות הוא מעלה גדולה אשר בגלל זאת בקש דוד כי יקובל תפלתו ברצון וימולא כל בקשותיו.

קיצור. יקשה מהו עולה של תשו'. ולמה מזכיר התואר גבר, ויבאר דישראל נקראים ארץ חפץ, בר"ה צריכים להיות במדריגת רש, ויקשה מהו מעלת העוני.

ענינים. א) ההבדל בהכנה לתומ"צ ותשובה.

אמנם הנה באמת זה גופא קשיא למה קרא דוד את עצמו בשם עני שהרי ה' חסיד ג"כ וכמ"ש אח"כ⁵⁹ שמרה נפשי כי חסיד אני, ולמה קרא עצמו עני שהרי באמת מדרי' עני הוא היפך מדרי' חסיד וחלוקים זמ"ז הן בטבעם והן בענינם, דהעני הוא מוכנע ושפל בטבעו וחסיד הוא תקיף ומרומם בטבעו, ולכן העני הרי אינו שומע כ"כ חרפתו כלומר שמפני שפלותו וטבעו הרי אינו מרגיש כ"כ גם אם מחרפים אותו או מרחקים אותו ומוחל על הכל לפי שאינו מציאות לעצמו, והחסיד הוא מציאות בעצמו, והגם דמציאותו אינו מצ"ע אבל מ"מ הוא מציאות ומרגיש בכל דבר קירוב וריחוק, כי חסיד הוא ששומע גידופו וחירופו ויש יכולת בידו לענוש וגם להנקם, ושותק (אגדת תילים⁶⁰) וגם מעביר על מדותיו (מצו"ד⁶¹), הרי שהם חלוקים בעצם טבעם דהעני הוא מוכנע ומוחל על כבודו מחמת שפלותו, והחסיד הוא שומע חרפתו ואינו מוחל על זה, וגם יש יכולת להנקם אלא שמפני דרכי העבודה הוא מעביר על

מגיעים ע"י הקריאה מן המיצר דוקא. דהנה אי' בת"ז⁵⁵ לית מחשבה תב"כ, דמח' הוא בחי' חכ"כ⁵⁶ כמ"ש בזהר⁵⁷ מח' ויובלא (חכ' ובינה) דלא אתפריש לעלמין, הנה לית מח' תפיסא כך כלל, אבל נתפס הוא ברעו"ד⁵⁸, שהוא בחי' רצון פשוט, דהנה אי' בזהר⁵⁹ אית רצון ואית רצון, אית רצון שהוא עפ"י שכל וטעם ואית רצון שהוא למעלה מן השכל וטו"ד. והנה ברצון שע"פ שכל א"א להשיג באלקות, אבל ברעו"ד שהוא הרצון שלמעלה מהשכל נתפס עצמות אוא"ס ב"ה. וזהו מן המיצר קראתי י"ה כו' דהיינו מבחי' המיצר דרצון פשוט, ולבחי' ומדרי' זו יכול העני להגיע יותר, דכתיב⁶⁰ רעבים גם צמאים נפשם בהם תתעטף ויצעקו אל הוי' כו', דע"י שהם רעבים גם צמאים כו' הנה ע"י ויצעקו אל הוי' כו' בבחי' רצון פשוט, ולהיות שהעני מגיע יותר לבחי' מיצר דרצון פשוט לזה הנה תפלה לעני קודם לתפלה למשה. ומה גם דטענתו החזקה בתרעומות למה יגרע חלקו שיהי' הוא העני היא טענה צודקת דהרי מאחר דגם קיום מציאות העשיר הרי אי אפשר להיות כ"א כשיהי' מציאותו של העני, שהרי בכללות ההשתל' הוא בדרך משפיע ומקבל וא"כ גדלה צעקתו וטענתו חזקה מדוע הגיע לחלקו שיהי' הוא העני, ומה ראו על ככה, ולכן הנה תפלתו קודמת להיותו⁶¹ בא בטענה חזקה הנ"ל. ולהיות כי לפי דעתו הנכון עמו, והאמת כן הוא, והעניות שלו הוא מחמת שבסדר השתל' צ"ל כן, ולא בחטאו בא, ולכן הנה מצד זה הלא עוד ביותר יכאב לבו מדוע ולמה הגיע לו ככה ועי"ז הוא בא יותר לבחי' המיצר צעק לבם אל הוי'⁶² בבחי' רצון פשוט ועי"ז תפלתו קודמת, דע"י שתפלתו היא במרירות עצומה מתוך עומק נקודת לבבו ה"ה ממשיך בחי' רצון חדש. וזהו תפלה לעני כי יעטוף, דיעטוף הוא כיסוי והלבשה, וכמו המעוטף בטלית שמכוסה מכל צדדיו, כן תפלה לעני כי יעטוף ע"ד דכתיב (תלים קמ"ב⁶³) בהתעטף עלי רוחי, או דכתיב (יונה ב'⁶⁴) בהתעטף עלי נפשי, שהעני עטוף ר"ל ביסורים וצער וכאלו נקצרה קומתו ונכפפה, והיינו שמיצר לו עד שאין לו מקום כלל, ולזאת הנה לפני ה' ישפוך שיחו, דתפלתו מגעת עד רום המעלות.

(55) בהקדמה (יז, א).

(56) מאורי אור מ, נט. וראה תקו"ז תי' יט (מא, ב), תי' סט (קטו, א). לקוטי הש"ס להאריז"ל סוף ברכות (ד"ה אל היררה). וראה לקו"ת שה"ש יט, ב. קונטרס לימוד החסידות פ"ג (אגרות קודש אדמו"ר מהור"י צ"ח ע' שלה). ספר המאמרים תש"ג ע' 74.

(57) ח"א קכג, א.

(58) ראה זח"ג רפט, ב (אדרא זוטא). וראה מקומות שצויינו בהערה 53. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 105. וש"נ.

(59) ראה זח"ג קכט, א (אדרא רבה). תו"א ויקהל פו, ד. סהמ"צ להצ"צ פת, ב. ספר המאמרים תרפ"ד ע' רפה. תש"ט ע' 113.

(60) תהלים קז, ה.

(61) כ"ה בספר המאמרים קונטרסים שם. בכתי"ק: להיות.

(62) איכה ב, יח.

(63) פסוק ד.

(64) פסוק ח.

(14) פסוק כג.

(15) איוב ח, ז. וראה ספר השיחות קי"ץ הש"ת ע' 21.

(16) ירמי' לא, טו.

(17) מאורי אור א, סו. וראה לקו"ת צו יג, א. אוה"ת ויחי שנת, ב.

(18) תהלים פו, א.

(19) שם, ב.

(20) הובא בפרש"י תהלים עה"פ.

(21) עה"פ.

צריכים לקבל שפעם מהעשירים, והאמת הגמור הוא דמוזני לאו בזכותא תליא אלא במזלא תליא⁴⁸ דמזל הוא בחי' גבוה מאד שהו"ע ההצלחה דשרשו מבחי' מזלא דא"א שהוא למעלה מהשכל וטו"ד, דכן אנו רואים במוחש באיש מצליח שגם אם עושה שטותים נהפכים לדברי חכמה, והו"ע שלמעלה מהשכל כלל ואינו תלוי בזכות בלבד, וכהא דא"י בגמ' (מו"ק כ"ח א') רבה ורב חסדא תרווייהו רבנן צדיקי הוו, מר מצלי ואתי מיטרא ומר מצלי ואתי מטרא, ר"ח חי' תשעין ותרתי שנין, ורבה חי' ארבעין, בי ר"ח שתין הילולי שהי' עשיר גדול⁴⁹ ומתנהג ברחבות כו' ובי רבה נהמי דשעורי לאינשי ולא משתכח כו' ותרוייהו צדיקים גמורים היו, ומ"מ הנה ר"ח הי' עשיר ורבה עני הרי דלאו בזכותא תליא מילתא אלא שהוא בגזירת ההשגחה העליונה, אבל עכ"פ הרי העני סובל יסורים גדולים הנה לפני ה' ישפוך שיחו, וצרתו לפניו ית' יגיד בשפיכת הנפש מעומק נקודת לבבו, במרירות עצומה כי נפשו מרה לו מאד, והדמעות באים בדרך ממילא וכמ"ש גבי חנה⁵⁰ והיא מרת נפש ותתפלל על ה' וככה תבכה דלהיותה מרת נפש הנה הבכי' באה בדרך ממילא, וכמו שאנו רואים במוחש⁵¹ שהעני ובעל יסורים ר"ל אינם צריכים שום התבוננות ואינם צריכים שום התעוררות כלל, ורק בזכרו על מעמדו ומצבו השפל הן בגשמיות והן ברוחניות הנה תומי' בכה יבכה במר נפשו בדמעות שלישי באמת ובתמים מקירות לבו, ולזאת הנה גדולה תפלת העני ולב נשבר שמגיע עד רום המעלות.

קיצור. יבאר בטעם מעלת תפלת עני על תפלה למשה, כי לפני ד' ישפוך שיחו, תרעומתו, וכל עני טענתו צודקת למה דוקא הוא יהי' העני, וגדולה מעלת הלב נשבר.

ענינים. ה) טענת העני. ו) מעלת לב נשבר.

ובזה יובן מ"ש (ישעי' נ"ח⁵²) קרא בגרון אל תחשך כשופר הרם קולך⁵³, דכל קול הוא בא מהבל הלב דרך הגרון, אבל צעקה פנימית הנק' בל' בנ"א א' אויסגעשריי שהוא מעומק נקודת הלב הנה הוא בדוגמת השופר וזהו כשופר הרם קולך דהנה השופר הרי צדו הא' קצר והשני רחב שהוא ע"ש מן המיצר קראתי י"ה ענני במרחב י"ה⁵⁴, דהקריאה צ"ל מן המיצר דוקא והיינו שיהי' מיצר לו בפנימיותו ממש, עס זאָל אים נוגע זיין אין אַ פנימיות, און פארנעמען דיא גאַנצע פנימיות זיינע, ואז הנה ענני במרחב יה שהוא בחי' מרחב העצמי דעצמות א"ס ב"ה, דלזה

48) מו"ק כח, א. וראה מאמרי אדמו"ר הזקן ח"א ע' כה ואילך. ביאורי הוזהר לאדמו"ר האמצעי יא, ב ואילך. ולאדמו"ר הצ"צ ח"א ע' מד ואילך. ח"ב ע' תרלו ואילך. אוה"ת וירא ח"ד תשנה, ב ואילך. ספר המאמרים תרל"ג ח"א ע' רלח ואילך. ע' רמז ואילך.

49) ראה גם שבת קמ, ב. פסחים קיג, א.

50) שמואל"א א, י.

51) ראה דרך חיים ע' 10. ספר המאמרים תרפ"ט ע' 226.

52) פסוק א.

53) ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ג ח"א ע' קצו. אוה"ת דרושים לפ' זכור ע' א'תשעג. ח"ז ע' ב'תשעו.

54) תהלים קיח, ה. וראה רד"ה מן המיצר אע"ר ותרצ"ז. ובכ"מ.

מדותיו, והיינו שעוקר מלבו שאין בלבו עליו מאומה, וכן בענין המוחין, הרי מדרי' חסיד הוא שיש לו ידיעה והשגה בענין אלקי, ועני ארוז"ל²² אין עני אלא בדעת, וכשדוד אומר על עצמו כי עני ואביון אני איך הוא חסיד, ואם הוא חסיד לא יתכן שיקרא עצמו עני, דחסיד אינו עני, והנה מזה שאומר הטה ה' אונך ענני כי עני ואביון אני, בתוקף גדול כ"כ הטה ה' אונך וענני, לענות לו על בקשתו ולקיים כל שאלתו מאת ה' דכל זה מחמת הטעם כי עני ואביון אני, להיותו עני הרי מובן מזה דענין העניות והאביונות הוא מדרי' גבוה וצ"ל מהו גודל מעלת העוני כ"כ אשר בגללו ידרוש מילוי כל בקשותיו. אך הענין הוא, דהנה כתיב ב' פעמים תפלה, תפלה לעני כי יעטוף²³ וכתיב²⁴ תפלה למשה איש האלקים, וידוע²⁵ דתפלה למשה היא תפלת עשיר, ואי' בזהר²⁶ כתיב הכא תפלה לעני כי יעטוף וגו' וכתיב התם תפלה למשה איש האלקים וגו' תרווייהו שקולין, והיינו דתפלה לעני כי יעטוף ותפלה למשה שהיא תפלת עשיר שניהם שוין. דבזה יובן מ"ש²⁷ זה עני קרא וה' שמע דלכא' הרי תיבת זה היא מיותרת שהי' צריך לכתוב עני קרא וה' שמע ולמה נא' זה עני קרא, דתיבת זה מורה על איזה חידוש דבר, אלא לפי שתיבת זה קאי על מדרי' משה וכמארז"ל²⁸ כל הנביאים נתנבאו בכה ומשה נתנבא בזה וכתיב²⁹ כי זה משה האיש, וארוז"ל (מנחות נ"ג ב') יבא זה ויקבל זאת מזה לעם זו, דמשה נקרא זה, וזהו זה עני קרא וה' שמע, דהיינו דזה שהוא משה היינו תפלה למשה, ועני קרא היינו תפלה לעני, הנה וה' שמע דשניהם שוים ממש. והנה גדולה מזו מצינו דאי' בזהר³⁰ דתפלת העני קודם לתפלה של משה, והראיה מתפילין של יד ותפילין ש"ר, דתפלה ש"י נק' תפלה לעני לפי דתפילין ש"י הוא על יד כהה³¹, דיד כהה לגבי יד ימין נק' עני, ותפילין ש"ר הוא בחי' תפלה למשה, ואעפ"כ מקדימין תפילין ש"י לתפילין ש"ר הרי דתפלה לעני כי יעטוף קודם לתפלה למשה.

קיצור. יקשה למה קרא דוד א"ע עני שהרי הי' חסיד, דעני הוא נכנע ושפל, וחסיד מרומם. ויבאר תפלת עני ועשיר דתרווייהו שקולין, ויטעים הכתוב זה עני קרא, דזה הוא משה ויסביר דתפלת עני עוד קדום והראי' מתפילין של יד.

ענינים. ב) עני נכנע ושפל. ג) חסיד מרומם ומעביר על מדותיו.

22) כתובות סח, א.

23) תהלים קב, א.

24) שם צ, א.

25) ראה זהר ח"א קסה, ב. וראה ד"ה תפלה למשה תר"ס (ספר המאמרים תר"ס ע' מט ואילך). ספר השיחות תורת שלום ע' 183. ד"ה וידבר גו' זאת חוקת וד"ה תפלה למשה – תשכ"ט (ספר המאמרים מלוקט ח"ה ע' שיח ואילך. ע' ריט ואילך. בהוצאה החדשה – ח"ד ע' כה ואילך. ע' לו ואילך).

26) ח"א שם.

27) תהלים לד, ז.

28) ספרי ופרש"י ר"פ מטות.

29) תשא לב, א. שם, כג.

30) ח"א שם. וראה גם ד"ה ומשה הי' רועה תרצ"ד.

31) מנחות לו, ב.

ולהבין זה בעבודה בנפש האדם³², צריכים להבין תחלה בגשמיות למה ברא הקב"ה מציאות העניות והעשירות בכלל, ולמה ברא העניים, ושהעני צריך לקבל מהעשיר, למה לא ברא שיהיו הכל שוים³³, ולכה"פ שלא יצטרך העני לקבל מהעשיר, דהנה כתיב³⁴ נותן לחם כל בשר, והקב"ה זן ומפרנס לכל³⁵, הרי מזונותיו של העני וכל המצטרך לו בא מהקב"ה, וא"כ למה צריך העני לקבל השפעתו ע"י העשיר, למה לא יקבל גם העני השפעתו מלמעלה שלא ע"י אמצעות העשיר. והנה בגמרא (בי"ב ד"י ע"א) אי' מאי דכתיב³⁶ מלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כבי' עבד ליה לאיש מלוה³⁷, והיינו דמי שחונן לדל הוא מלוה לה³⁸. דנמצא דזה מה שהעשיר חונן להעני הרי אין זה שלו כלל והוא של ה' הנמצא אצלו בפקדון על עת וזמן קבוע³⁹, וכאשר העשיר נותן לעני ה"ה מלוה לה' ואח"כ ישלם לו השי"ת להשלים סכום הפקדון אשר הוקצב לו, א"כ ה"ז אינו של העשיר כלל, והוא של ה' הנמצא רק בפקדון אצל העשיר א"כ יוקשה יותר למה צריך הקב"ה ללות מן העשיר ואח"כ לשלם לו הרי ה' לו ליתן לכתחלה לעני ולא ה' צריך להלות מהעשיר, ומבאר במדרש⁴⁰ כדי שיזכו זה לזה שהעשיר מזכה להעני והעני מזכה להעשיר וכמ"ש⁴¹ אשר עשיתי עמו, דבאמת הנה הזכות שהעני מזכה להעשיר הוא גדול יותר מכמו הזכות שהעשיר מזכה להעני וכמארז"ל (מד"ר ויקרא פל"ד⁴²) יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני, העני עושה עם הבעה"ב. דהעשיר כשנותן לעני הוא רק מה שמלוה לו על חשבון הפקדון של הקב"ה, אבל העני הנה לבד זאת שגורם זכות גדול בעשיית המצוה הנה עוד זאת שגורם לו פרנסה ממש דהנה ארז"ל (ב"ב שם) כשם שמזונותיו של אדם קצובין לו מר"ה כך חסרונותיו של אדם קצובים לו מר"ה, זכה (למזל טוב יתן אותו חסרון לעניים רש"י) הלא פרוס לרעב לחמך⁴³ ואז הוה הלואה להקב"ה שישלם לו ונמצא מרויח, וזהו יותר ממה שבעה"ב עושה עם העני העני עושה עם הבעה"ב. דהנה בכל סדר ההשתל' הרי יש בחי' משפיע ומקבל דכך הוא המדה בכל סדרי ההשתל' שהוא בדרך משפיע ומקבל

32) בהבא לקמן – ראה ד"ה כי ידעתינו פ"ת, תרפ"ו (ספר המאמרים פ"ת ע' קלה ואילך. תרפ"ו ע' קט ואילך). אגרות קודש אדמו"ר מהור"צ ח"ד ע' מד ואילך.

33) ראה תנחומא משפטים ט. שמו"ר פ"א, ה. הובא באוה"ת שבהערה 1. מאמרים שבהערה הקודמת.

34) תהלים קלו, כה.

35) ע"פ ברכה ראשונה דברכת המזון.

36) משלי יט, יז.

37) שם כב, ז.

38) רש"י ב"ב שם – ד"ה מלוה ה'.

39) ראה גם טור יו"ד סרמ"ז.

40) ויק"ר שבהערה 42. וראה מדרשים שבהערה 33.

41) רות ב, יט.

42) פיסקא ח (ושם): «יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני העני עושה עם בעל הבית, שכן רות אומרת לעמי (רות שם) שם האיש אשר עשיתי עמו היום בועז, אשר עשה עמי אין כתיב כאן אלא אשר עשיתי עמו, אמרה לה, הרבה פעולות וטובות עשיתי עמו היום בשביל פרוסה שנתן לי».

43) ישעי' נח, ז.

כמו בחי' ז"נ דאצי' שבחי' ז"א הוא משפיע ובחי' מל' מקבל, ועד"ז הוא למעלה יותר בבחי' חו"ב שהוא ג"כ בדרך משפיע ומקבל, דחו"ב הם או"א, ובע"ח שער י"א פ"א⁴⁴ אי' וז"ל כי עתיק יומין דאצי' כל עצמותו נעשה משני בחי' אלו מ"ה וב"ן, מ"ה שבו הוא בחי' עתיק דדכורא, וב"ן שבו הוא בחי' נוק' דעתיק, נמצא כי גם בע"ק הוא בחי' משפיע ומקבל, וכן הוא גם בשמות העליונים שם הוי' ושם אלקים ושם אד' הנה שם הוי' הוא בחי' משפיע ושם אלקים ושם אד' הם בחי' מקבל, וכמ"ש⁴⁵ והוי' בהיכל קדשו, היכל בגימט' שם אדני⁴⁶ ושם אלקים בגימט' כוסי⁴⁷, ולהיות דבכללות סדר ההשתל' הוקצב הסדר דמשפיע ומקבל ע"כ הנה גם למטה הוא ג"כ בסדר דמשפיע ומקבל שהם עשיר ועני, וע"י יחוד עשיר ועני, דהעשיר נותן להעני כל צרכו והעני מקבל, דבזה הנה נתקיים הסדר דמשפיע ומקבל למטה הרי ע"ז נעשה למעלה ג"כ בכל המדרי' היחוד דמשפיע ומקבל. וזהו דאי' בזהר⁴⁸ דתפלה לעני כי יעטוף ותפלה למשה שניהם שוים. דתפלה למשה שהוא בחי' זה גילוי ונק' תפלת עשיר משפיע, ותפלה לעני מקבל הרי שניהם שוים לפי שע"י עני ועשיר נשלם כללות הסדר דמשפיע ומקבל ונמשך שפע רב בכל העולמות.

קיצור. יקשה למה ברא הקב"ה העניות, ושהעני יקבל השפעותיו מהעשיר. ויבאר שצריך להיות משפיע ומקבל, וכן הוא בכל סדר ההשתל' ז"א ומל'. חכמה ובינה. גם בעתיק מ"ה וב"ן.

ענינים. (ד) טובת העשיר ע"י העני.

אמנם כל זה הוא מה דשניהם שוים והיינו דלכאורה הרי תפלת עשיר שהיא תפלה למשה היא צריכה להיות גבוה במדרי' מכמו תפלה לעני שהוא עני בדעת ורק מפני שגורם בחי' יחוד העליון בכל המדרי' כנ"ל דצ"ל מדרי' מקבל ג"כ משו"ז הרי שניהם שוים להיות דע"י שניהם יחד דוקא אז הוא היחוד בכל הספי' והשמות העליונים א"כ א"מ למה תפלת עני עוד גדלה מתפלת עשיר. אך הענין הוא דהנה כתיב תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו, שיחו הוא לשון תרעומות דהנה העני ר"ל סובל יסורים גדולים ביסורי הגוף ויסורי הנפש וזהו התרעומות של העני אשר צועק במר נפשו על דחקו ולחצו למה צריך הוא לסבול צער ויסורים גדולים כאלו וכל השפעתו צ"ל ע"ז שמקבל מהעשיר, וטענתו הוא דהן אמת שמוכרח שיהיו עניים ויקבלו שפעם מן העשירים שצ"ל הענין דמשפיע ומקבל לפי שע"ז יומשך בחי' היחוד בכל העולמות ובכל הספי' בהשפעת השפע העליונה, אבל מפני מה דוקא הוא העני, וה"ה מתרעם מדוע לא יהי' העשיר עני והעני עשיר, דטענה זו היא טענה צודקת דבאמת הנה בזה יוכל כל עני להתרעם מדוע הגיע לחלקו שיהי' הוא העני, ובדרך פרט אנו רואים שיש הרבה עניים שהם טובים מהעשירים ואעפ"כ

44) כ"ה בעץ חיים דפוס שקלאוו, תק"ס. ובדפוסים שלפנינו: שער יב (שער עתיק) פ"ב.

45) תבוק ב, ב.

46) פרי עץ חיים שער הלולב פ"ד. יאיר נתיב למאורי אור ה, יא.

47) מאורי אור כ, כא.